

אירוע מספר 12 - יום שבת ה- 27/12/03, נר שמיני של חנוכה.
קונצרט סיום הפסטיבל באולם במרכז בן-גוריון, בשעה 17:00:

קונצרט סיום

אנסמבל "קפריזמה"
בניצוחו של ישראל שרון

יצירתו של מיכאל וולפה

"שנים עשר הירחים"

מסע מוסיקלי בלוח השנה העברי

הקריינית חיותה דביר קוראת שירים של המשורר יורם בק
שנכתבו במיוחד ליצירה זו.

"שניים עשר ירחי השנה העברית" מאת מיכאל וולפה

מיכאל וולפה, מלחין ומורה, חבר קיבוץ שדה בוקר. מורה באקדמיה למוסיקה ובבית הספר למדעים ולאמנויות בירושלים. הוא נמנה על מייסדי פסטיבל "צלילים במדבר" ומשמש כמנהלו האמנותי.

על יצירתו, "שניים עשר ירחי השנה העברית", כותב וולפה:
יצירה זו מעסיקה אותי מזה מספר שנים. תחילתה בעיסוקי ביצירות שתיארו את מחזור העונות ואת חודשי השנה, פרי עטם של אנטוניו ויולדי, פיטר איליץ' צ'יקובסקי, פאני מנדלסון, אסטור פיאצולה ואחרים. אחר כך כתבתי נוסח ראשון של היצירה, לגיטרה ופסנתר, עבור הגיטריסטית ליאת כהן. מלאכת התזמור של נוסח זה לגיטרה ותזמורת ארכה זמן רב. הנוסח הבא, שמנוגן לסיום "צלילים במדבר", נכתב עבור אנסמבל "קפריזמה". בנוסח זה נערכו שינויים רבים והוא מותאם להרכב של שלושה עשר נגנים, כשכל אחד מהם בא לידי ביטוי כסולן באחד מן הפרקים. עבור נוסח זה ביקשתי מידידי, המשורר יורם בק, ליצור פרקי שירה קצרים, שיתארו את ירחי השנה העברית, ויוקראו כהקדמה לכל פרק.

כל פרק ביצירה כתוב בסגנון שונה. השראתה באה ממקורות מגוונים. במיוחד חשוב לי לציין שניים מהם - נופי הארץ המשתנים במהלך השנה ושירי החג והמועד בקהילות שונות בארץ, בהם משל מורי הרוחניים גיל אלדמע ויחזקאל בראון, שרוחם וסגנונם שורים על כל פרקי היצירה. היצירה מוקדשת לזכרם של המלחינים, חברי הקיבוצים, שיצרו לחנים רבים בראשיתה של ההתיישבות העובדת. במיוחד השפיעו עלי באישיותם ובסגנונם יהודה שרת, דוד זהבי ומתתיהו שלם.

בנוסח זה של היצירה, מהווים פרקי הקריאה, המבוא, שניים עשר הפרקים ושיר הסיום - מופע שלם.

היצירה נפתחת במבוא - "מעגלי הזמן", המבוסס על מהלך של שניים עשר צלילים או אקורדים, המייצגים את אופיים של שניים עשר ירחי השנה העברית.
אחר-כך באים שניים עשר פרקים, אחד לכל חודש, המחולקים לשלוש קבוצות (קונצ'רטי), כי לתחושת הסובייקטיבית יש בשנה העברית רק שלוש עונות. השנה מתחילה בקיץ היוקד והמעיק - תמוז על קינותיו, אב על חורבניו, אלול על סליחותיו ותשרי, שתחילתו חשבון הנפש וסיומו בחג העלייה לרגל הראשון - סוכות, המביא נחמה ושמחה.
אחר כך בא החורף - חשוון של הציפייה המתוחה לגשם, כסלו של חג החנוכה על האור והשמחה שבו, טבת של גשמי הברכה והשיטפונות ושבט של הפריחה והנטיעות.
העונה השלישית היא האביב, הגדוש בחגים ובאירועים - אדר של מגילת אסתר ומשחק פורים, פסח, חג העלייה לרגל השני, ובו שירי הסדר ותחילת ספירת העומר, אייר של ימי הזיכרון והתקווה וסיוון, המסיים בחג העלייה לרגל השלישי - חג שבועות, סיום ספירת העומר והבאת הביכורים.

היצירה מלאה, כאמור, בציטוטים בולטים ומרומזים של שירים עבריים, של מנגינות חג פרי עטי, ושל שירים ממסורת בית הכנסת. יש בה שימוש בסולמות תפילה, טעמי מקרא ואף בסגנונות עיבוד וליווי הלקוחים מעיבודי חבורות הזמר והמקהלות בארץ, מן התיאטרון האידי ומן הקברט העברי של שנות השלושים, לצד שימוש בסגנונות של המוסיקה העכשווית האמנותית.

נוסח זה של היצירה כתוב לחליל, אבוב, קלרינט, שני סקסופונים, חצוצרה, פסנתר, גיטרה, שני כינורות, ויולה, צ'לו וקונטרבס.

המבוא - "מעגלי הזמן" - מציג את כל הכלים.

פרק זה בנוי כסדרה של ווריאציות על הנושא הראשי של היצירה - סדרה של שנים עשר אקורדים המייצגים את שניים עשר החודשים.

מעגלי הזמן

הזמן - על שני קצותיו -
לובש צורה ומאבד צורה
ומתפנתו תמיד בסוד סדורה:
שנוי נצחי, לעד לא יאכל.

בהמשך מופיע כל אחד מן הנגנים, כסולן, באחד מן הפרקים:

קונצ'רטו ראשון - הקיץ:

תמוז - קינת הקיץ. סקסופון אלט - מעיין סמית.
התמוז, בדו דיאז מינור, עצוב ומקונן. המוות של הקיץ, החם, היוקד, ממנו יוולדו חיים חדשים - מיוצג על-ידי הסקסופון.

תמוז

רוחות הקיץ - בקרבן קינות,
ותכלת צערן מפארה
מדי שנה אין מבינים פשרה
ובין חיים למות - התחנות.

אב - זיכרונות חורבן. ויולה - גדי עבאדי.
חודש אב של חורבן הבית, הגלות, הצער, המשך למכאוביו של תמוז - מיוצג על-ידי הויולה, המשתפכת בזעקות שבר בסול מינור.

אב

אב מעלה תמיד זכרון האש
אב מעלה תמיד גדלה ובערה
ועיר מלכות שהיא תמיד בירה
נופלת בחרבן עם חי עקש.

אלול - רוח סוף הקיץ. גיטרה - חנן פיינשטיין.
באלול, חודש הסליחות, נושבת מידי פעם רוח קיץ מנחמת, המביאה מעט הקלה לנפש. הגיטרה מתארת את הרוח בפה דיאז מינור.

אלול

הקיץ כבר נמלט עם זעפו
וקצר הימים הנפרדים
מזכיר ללב שאנו בודדים.
הסתו המלנכולי, הוא כבר פה!

תשרי - שיר לחג סוכות. שני כינורות - אסף מעוז ונתני דרייבלט.
תשרי אמנם ממשיך את אוירת אלול בחשבון הנפש של הימים בין כסה לעשור, אך גם בהם ובודאי שאחריהם בחג הסוכות, הכל מלא במנגינות ובשירה העולה מבתי הכנסת, משולחני הסועדים בסוכה, מחגיגות ההקפות. כל זה הופך את תשרי לחודש של סיום הקיץ, בסולם מי מזיזר חגיגי, בנגינתם של שני הכינורות, השופעת מנגינות מסורתיות של חגי תשרי.

תשרי

נחתם הדין, ולא נדע הדין -
נשמח עתה, בצל פפות תמר;
גלגל חיינו המתוק המר
סובב הולך לו בין המועדים.

קונצ'רטו שני - החורף:

חשוון - אדמה שחונה מצפה לגשם. חליל - אסתי רופא.
היובש המיידש של מרחשוון, הציפייה הדרוכה לבוא הגשמים והפחד מפני הבצורת, מתוארים בפרק זה על-ידי החליל, בסולם סי מינור. לאחר כל התפרצויות השבר חוזר החליל אל שניים עשר האקורדים של מעגל הזמן, ונושא מעין תפילה לגשם.

חשוון

לא מר חשוון, מתוק! והדמעות
דמעות צמיחה לעשב ולקור
מן החלון העיר אליו תגהר
ונצפה ברעד לבאות.

כסלו - נרות חנוכה. צ'לו - אודי וובר.
כסלו, חודשו של חג החנוכה, מלא במנגינות רכות ועדינות, בהדלקת נרות החנוכה, בריח הלביות, המשפיעים נועם על היחד הספון בחדר החם. כל אלה מתוארים בלה במול מז'ור, בצלילו החם של הצ'לו. מתוך שלל המנגינות נישאים שניים עשר האקורדים של מעגל הזמן, אותם שר והתפלל החליל של חשוון, סמל להישנותו של החג משנה לשנה, מדור לדור, עם סיפורי הניסים והנפלאות, בימים ההם, ואם אפשר - גם בזמן הזה.

כסלו

אורות בחרף: הגבורה נוטפת
בתוך האפלה האינסופית,
ימים קצרים הם אלה ויפים
ומתכבדל הגוף בתוך שלנה אוספת.

טבת - שטפון בנגב. סקסופון סופראן - מעיין סמית, סקסופון אלט - אריק לוי.
כמעט תמיד, גם בשנים שחונות, יש בטבת שטפון בנגב. בתוך הדומיה המדברית, נשמע לפתע מרחוק שאונו המתקרב, עד שבשצף קצף הוא ניתך. אחר-כך נעלם השטפון, כלעומת שבא, משאיר אותנו שוב באותה הדומייה. אל הסקסופון אשר קונן יחיד על התמוז, בעוצמת חומו המטילה אימה ומוות, מצטרף עוד סקסופון. כך יחדיו, בצמד, הם מתארים את עצמתו של השטפון, אשר בניגוד לחום הקיץ, הוא נופח במדבר חיים.

טבת

על המדבר הכו סופות קשות
כמים הרבים שבשיכם
יזכירו לנו כח סערם -
תשובה לשאלות היבשות.

שבט - השיר על פריחת השקד. אבוב - יואל ליפשיץ.
וכך, אחרי השטפון, באה הפריחה המופלאה של חודש שבט, עם שירי הנטיעות, עם ההתרגשות של ההתחדשות. כל אלה מנוגנים על-ידי האבוב, בסולם סי במול מז'ור, בפרק חגיגי החותם את הקונצ'רטו השני, ונפרד מן החורף.

שבט

זו תהלת ההתמדה שאין לה פשר
אשר מדי שנה בלב החרף
היא מנצחת את הקר, הכרח,
ובפריחה רעננה כובשת.

קונצ'רטו שלישי - האביב:

אדר - משחק פורים. קלרינט - דני ארדמן.
הפרק של פורים מוקדש לסיפור המגילה ולהצגות החג, פורים שפיל, שהיוו כר נרחב ליצירתן של דמויות קומיות ושל מנגינות אופי - מרדכי, שמושך בחוטים ומנגינתו חוזרת שוב ושוב, המלך אחשוורוש, המן הרשע, וכמובן - אסתר בזוך רומנטי מאולץ, ולבסוף ויזתא האומלל - כולם בנגינתו של הקלרינט, בסולם לה מזיור. בין המנגינות הלוקחות השראה מרוח הכליזמרים - כמה ציטוטים מן הרפרטואר האידי, בעיקר משל אברהם גולדפדן, השיקספיר של האופרה באידיש.

אדר

**ספור עתיק: המלך, המלכה,
יועץ חצר וגם ליצן חצר,
ועם עתיק עקש את תורתו נוצר
ומתחזק וחי מפל מכה.**

ניסן - סדר פסח. פסנתר - אריאל הלוי, קונטרבס - אורה בועזסון.
את חודש ניסן, החודש של חג הפסח, מובילים כלי הליווי של שירת היחד, הפסנתר והקונטרבס, בסולם החגיגי פה מזיור. המנגינה הפותחת חוזרת שוב ושוב, מקשרת בין שיר לשיר - מה נשתנה בנוסח החלאבי שזכה לעדנה בזכות עיבודו היפה של יחזקאל בראון, חד גדיא אשכנזי, בצאת ישראל של ידידיה אדמון, ועוד רמזים לשירים נוספים, עד עלותם של שניים עשר האקורדים, סמל למעגל הזמן שוב ניסן, ושוב אנו יושבים מסובים אל שולחן הסדר.

ניסן

**אביב חוזר: חרות לובשת פח
וים נקרע לשנים, וסיני
ואותיות פאש על שתי עיני -
ספור עתיק חדש שאי אפשר לשפח.**

אייר - הזכרון והתקוה. חצוצרה - משה בונדרבסקי.
חודש אייר הוא חודש עמוס בפולחני זכרון, שירת המנונים, מעברים חדים מעצב נורא לשמחה פראית. כל אלה, בסולם רה מינור, אשר מהווה מסד וטפחות לכל-כך הרבה מנגינות אבל ומצעד, קינה ותקוה, אשר כמו נכתבו לחצוצרה.
ובין נהי השכול למחולות העם חבויים כמה רמזים, סודות אשר לא נגלה בפה מלא...

אייר

**חרבן. תקומה. ושוב האדמה
פותרת זרועותיה לקבל
את החוזרים אין קץ. ודור שואל
לסוד התולדות: קרב ודממה.**

סיוון - הבאת ביכורים ותיקון ליל שבועות. ללא סולנים.
האביב מסתיים עם סיומה של ספירת העומר. מה שהחל בפסח בראשית קציר החיטים, מסתיים עכשיו בהבאת הביכורים ותיקון ליל שבועות. האביב מסתיים במצעד העולים לרגל - זה אחרי זה הם עולים, כל הסולנים של הפרקים הקודמים. ומעל למנגינת החג נישאים שוב שניים עשר האקורדים של מעגל הזמן - כדי לחתום וכדי להתחיל שוב, מן ההתחלה.

סיוון

**קציר חטים: הצהב והאור
מתמוגגים בה ברנת קוצר
וגם אני התם, המשורר
יודע בדמעה, אך לא אביט אחור.**

התריסר - שיר מסיים. זמר - יאיר אפשטיין.
הזמר, אשר שר את השיר, מוביל את קהל המאזינים, המוזמן להצטרף, ולו בפזמון, כמו בטקס של חג ממשי, או אם תרצו - כמו בכורל המסיים קנטטה.

התריסר

**שְׁלִיט עָרִיץ הַזָּמֵן, נוֹהֵג פֶּשֶׁר
וְעֲבָדִים לוֹ אֱלֹהֵי הַתְּרִיסָר -**

**תִּשְׁרֵי, חֲשׁוֹן, פֶּסֶלֹ, טִבֵּת וּשְׁבֵט
נְאֻמָּנִים תְּמִיד, אֶחָד-אֶחָד**

**וְאַחֲרֵיהֶם בָּאִים אֶדָר, נִיסָן, אֵיר,
סִינָן, תְּמוּזָה, אָב וְאֵלוּל - הַשָּׁאָר.**

**כָּד מִשְׁתַּנִּים פְּנֵיו עֲזָנָה אַחַר עֲזָנָה
וְכִבֵּר חֲלָפָה עֲבָרָה לָהּ עוֹד שָׁנָה,**

**וְאֵין יֵתֵר בְּזָמֵן, אֵף לֹא יִחְסָר,
כִּי הֵם תְּמִיד שְׁבִים אֵלֵינוּ - הַתְּרִיסָר.**

אנסמבל קפריזמה, ירושלים:

קפריזמה הוקמה בשנת 1991. האנסמבל מבוסס על גרעין של כ-15 נגנים, מטובי המוסיקאים הצעירים בישראל. לקבוצה זו מצטרפים מוסיקאים נוספים לצורך ביצוע פרויקטים מיוחדים. מיום שנוסד, שם לעצמו אנסמבל קפריזמה למטרה - קידום וביצוע יצירות ישראליות מקוריות, מבלי לוותר על הרפרטואר הקלאסי.

עם השנים תפס לעצמו אנסמבל קפריזמה מקום של כבוד על בימת המוסיקה החדשה בישראל בזכות ביצועים מיוחדים ופרשנות יוצאת דופן של מוסיקה חדשה, פרשנות המנסה לשבור את הקונבנציות המסורתיות הקשורות בביצוע מוסיקה זו, וכן בזכות היצירות הרבות שנכתבו עבור האנסמבל על ידי חשובי המלחינים בארץ.

עיבודים ותזמורים: לצד היצירות המקוריות מאת מלחינים ישראלים ואחרים שמה קפריזמה דגש מיוחד על עיבודים ותזמורים מיוחדים ליצירות קלאסיות מכל הזמנים.

מלחינים צעירים: אנסמבל קפריזמה מקדיש חלק ניכר מזמנו לעידוד וקידום מלחינים צעירים. מידי שנה מבצע האנסמבל כשני קונצרטים של יצירות מאת מלחינים ישראלים בראשית דרכם, מגיל בית ספר תיכון ועד גיל 30 לערך.

הקלטות: עד כה יצאו שלושה תקליטורים בביצוע קפריזמה בהם מופיעות יצירות מאת מרק קופיטמן, אבל ארליך, מיכאל וולפה, ישראל שרון ופטריק קלארק. בשנה הקרובה אמורים לצאת עוד שני תקליטורים.

סיורים בחו"ל: אנסמבל קפריזמה מרבה (יחסית) לבצע מוסיקה ישראלית בקונצרטים בחו"ל. האנסמבל הופיע עד היום בגרמניה, הונגריה, צ'כיה, סלובקיה, אוסטריה, דרום קוראה ורוסיה.

ישראל שרון, מנצח:

ישראל שרון - מלחין, מנצח ופסנתרן, זוכה פרס ראש הממשלה לקומפוזיציה לשנת 2002, נולד בשנת 1966, למד קומפוזיציה אצל פרופסור אבל ארליך ופסנתר אצל אלכסנדר וולקוב. המשיך את לימודיו באקדמיה למוסיקה בתל אביב ובאוניברסיטת רייס ביוסטון, טקסס. ניצח בישראל על אנסמבל קפריזמה, על קבוצת מוסיקה נובה והרכבים נוספים. כמו כן ניצח בקונצרטים ברוסיה (פסטיבל האביב למוסיקה בת זמננו), בגרמניה (פסטיבל music der welt), באוסטריה, צ'כיה וסלובקיה.

שרון מנצח ומנגן פסנתר בארבעה תקליטורים בביצוע יצירות פרי עטו ומאת ראובן סרוסי, ינעם ליף, מרק קופיטמן ואבל ארליך. יצירותיו בוצעו על-ידי מיטב המבצעים בארץ וכן על-ידי סולנים והרכבים בולטים מהעולם ביניהם חברי אנסמבל אינטרקונטמפוררין מפריס, חברי האגודה למוסיקה קאמרית של לינקולן סנטר ועוד. יצירותיו בוצעו בארה"ב, קוריאה, רוסיה, צ'כיה, סלובקיה, אוסטריה וגרמניה.

בשנת 2000-2001 יזם בשיתוף עם אנסמבל קפריזמה את פרויקט אמנות הפוגה במסגרתו בוצעו חמש יצירות ישראליות בביצועי בכורה בניצוחו. הפרוייקט בוצע בהצלחה בסיור קונצרטים גדול ברחבי גרמניה, הוקלט ויצא על-גבי תקליטור השנה.

יורם בק, משורר:

יורם בק נולד בשנת 1945 בסאראטוב שבברית המועצות לשעבר, בגיל ארבע עלה לארץ. יורם בק הינו ד"ר להסטוריה מטעם אוניברסיטת פאריס, פרסם ספרי שירה רבים, מסות ומאמרים. כיום, לצד כתיבת השירה מלמד יורם הסטוריה בבית הספר למדעים ולאמנויות בירושלים.

עבור היצירה "שנים עשרה הירחים" כתב יורם בק פרקי שירה קצרים המתארים את ירחי השנה העברית ומהווים הקדמה לכל פרק.

נגני אנסמבל "קפריזמה":

חליל	-	אסתי רופא
אבוב	-	יואל ליפשיץ
קלרינט	-	דני ארדמן
חצוצרה	-	משה בונדרבסקי
סקסופון סופראן וסקסופון אלט - מעין סמית		
סקסופון טנור וסקסופון בריטון - אריק לוי		
כינור ראשון	-	אסף מעוז
כינור שני	-	נתי דרייבלט
ווילה	-	גדי עבאדי
צ'לו	-	אודי וובר
קונטרבס	-	אורה בועזסון
גיטרה	-	חנן פיינשטיין
פסנתר	-	אריאל הלוי
זמר	-	יאיר אפשטיין